

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

איסור הטלת חרם והשתתפות בחרם

-סקירה משווה-

מוגש לוועדת החוקה, חוק ומשפט

כתיבה: גלעד נוה, עו"ד

אישור: עו"ד הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"א בתשרי התש"ע

19 בספטמבר 2010

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

תמצית

מסמך זה מוגש לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת במסגרת הדיונים בהצעת חוק איסור הטלת חרם, התש"ע-2010 (להלן: הצעת החוק).

בהצעת החוק מוצע לקבוע איסור הטלת חרם שיחול על גורמים שונים (אזרחי ותושבי המדינה, אזרחים ותושבים זרים וישויות מדיניות זרות) וענישה במקרים של עבירה על איסור זה.

מסמך זה הוא מסמך עדכון והרחבה למסמך שהוכן בנושא זה על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת בשנת 2002 ועסק בהוראות בדבר איסור השתתפות בחרם וקריאה להטלת חרם על מדינות.¹

במסמך עולה כי יש נימוקים רבים בעד ונגד רגולציה המכוונת לאיסור הטלת חרם או השתתפות בו. טענות המתנגדים לרגולציה כאמור מבוססות בעיקרן על זכויות אדם שונות, ובהן חופש הביטוי, חופש המצפון וחופש ההתקשרות, שהן נחלת כל הפרטים בחברה. המצדדים ברגולציה מבססים את טיעוניהם על היעדר מוסריות חברתית בקריאה לחרם או בהשתתפות בחרם, על הניצול לרעה של כלי זה במקרים שונים ועל הזכות של מדינות דמוקרטיות להגן על עצמן מפני פעילויות או איומים הפוגעים באינטרסים החיוניים שלהן.

ממצאי הסקירה המשווה:

- **במדינות שנבדקו לא נמצאה הסדרה במתכונת ובהיקף הדומים לאלו המוצעים בהצעת החוק. על-פי רוב אין בחקיקת המדינות התייחסות מפורשת לחרם. חרף זאת, וכפי שיפורט להלן, בחלק מהמדינות שנבדקו נמצאו חוקים שנועדו להשגת תכליות דומות או חוקים שאפשר לעשות בהם שימוש להשגת תכליות דומות.**
- **בחלק מהמדינות שנבדקו יש הוראות שעניינן איסור השתתפות בחרם בין-לאומי אשר הוטל לא על-ידי המדינה או סמכות בין-לאומית מוכרת אחרת. הוראות אלה מיועדות בדרך כלל לשמירה על האינטרסים הכלכליים או על אינטרסים אחרים הנובעים מיחסי החוץ של מדינות אלה. כפועל יוצא מכך, ברוב המקרים הוראות אלה ממוקדות בפעילות הכלכלית (דוגמת ייצוא) ואינן מטפלות בחרמות הנעדרים ביטוי כלכלי.²**
- **בחלק מן המדינות שנבדקו נמצאה חקיקה אשר כאמור אינה מיועדת לטיפול בחרם אולם תיתכן אפשרות לעשות בה שימוש כדי למנוע חרמות בין-לאומיים או מקומיים. כך, לדוגמה, במדינות רבות שנסקרו יש הוראות שאוסרות ניהול עסקים או מתן שירותים באופן מפלה. מעבר לכך, בחלק מהמדינות יש הוראות האוסרות יצירת הגבלים עסקיים אסורים, וגם בהן אפשר לעשות שימוש כדי למנוע חרמות. יודגש כי בחלק מהמדינות כבר נעשה שימוש בהוראות אלה כדי לנסות למנוע הטלת חרמות על מדינת ישראל.**

¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, איסורים על השתתפות בחרם ועל קריאה להטלת חרם על מדינות – סקירה משווה, כתבה לראת בן-מאיר, 10 ביוני 2002, באתר האינטרנט של הכנסת,

<http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m00405.rtf>, כניסה: 15 באוגוסט 2010.

² עם זה, בהחלט אפשרי שלחרמות מסוגים שונים, שבמקורם אינם בהכרח כלכליים, יהיו השלכות כלכליות, ועל כן, וככל שהוראות אלה יתאימו לכך, יהיה אפשר לעשות בהן שימוש.

1. רקע

חלק זה של המסמך יוקדש לדיון תיאורטי בנושא החרם ולדוגמאות מן העבר להטלת חרם על גופים ועל מדינות ולדרכים שנקטו כדי לטפל בתופעה זו.

בשנים האחרונות, ובמידה מסויימת כהמשך ליוזמות שהועלו נגדה בעבר, מדינת ישראל מתמודדת עם חרמות כנגדה שמטילים עליה מגוון גורמים. ההיסטוריה של ההתמודדות הישראלית עם חרמות ארוכה, ותחילתה עוד טרם הקמת המדינה;³ בשנים שלפני הקמת המדינה התמודדו מוסדות היישוב היהודי עם ניסיונות לדכא את התפתחות ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל באמצעות החרמת מוצרי היישוב. לאחר קום המדינה, ובמשך רוב שנותיה, נקטו מדינות ערב כמה יוזמות של הטלת חרם ישיר עליה ובמקביל חרם עקיף (או משני) על גופים ששחרו עמה, אך במהלך תקופה זו השתנו מטרות החרם.⁴ יוזמות אלה הצטמצמו בעשורים האחרונים, לנוכח הסכמי השלום שנחתמו עם חלק ממדינות ערב בשנות ה-80 וה-90 של המאה ה-20, אולם בשנים האחרונות החל זרם מחודש של יוזמות להטלת חרם מסוגים שונים על ישראל מצד מגוון גופים וישויות מדיניות.⁵

יסודות החרם

חרם הוא פעולה שקבוצה נוקטת (בין במסגרת פרטית ובין במסגרת מדינתית) ממניעים שונים נגד קבוצה אחרת או יחידים במטרה לנדותם, לבודד אותם ולפגוע בהם. **חרם על סוגיו השונים (כלכלי, אקדמי ועוד) עשוי להיות מוטל בכמה אופנים, ובהם: חרם ישיר נגד אדם, תאגיד או מדינה, או חרם משני המופנה נגד מדינות או חברות הסוחרות עם הגורם שמוטל עליו חרם ישיר או עם גופים שמפירים את החרם הישיר או המשני.**

מבחינה תיאורטית אפשר לטעון כי הבסיס הרעיוני או הערכי להטלת חרם טמון בחירויות האישיות המקנות לכל אדם בחברה את הזכות לפעול או להתבטא כרצונו ובהתאם למצפנו ולכן אין לאסור הטלת חרם.⁶ אפשר לטעון כי חופש הביטוי, חופש ההתקשרות וחופש ההתאגדות הם ביטוי משפטי של החירויות האישיות המוקנות לכל אדם. אולם לשאלת המיצוי של חירויות אלה יש גישות שונות:

³ Dan S. Chill, *The Arab Boycott of Israel: Economic Aggression and World Reaction*, New-York: Praeger, 1976.

⁴ אחד השיאים של מדיניות החרם האמורה בא לידי ביטוי ב"משבר האנרגיה העולמי" של אמצע שנות ה-70, אשר במסגרתו פעלו מדינות ערב לצמצום תפוקת הנפט למדינות המערב במקביל להעלאת מחיר הנפט בשיעור חד. משבר זה הוביל לפגיעה קשה במערכות התעשייה והתחבורה במדינות המערב עד כדי שיתוק וקריסה כלכלית של תאגידים רבים.

⁵ אחד החרמות האמורים הוטל על-ידי הרשות הפלסטינית על תוצרת היישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון. נגד חרם זה נטען כי הוא עומד בניגוד להסכמים קודמים שנחתמו עם הרשות הפלסטינית, ובעיקרם "הפרוטוקול בדבר יחסים כלכליים בין ממשלת ישראל לבין ארגון שחרור פלסטין, המייצג את העם הפלסטיני", שנחתם באפריל 1994 בפריס (וידוע ברבים בשם "הסכם פריס"): באתר האינטרנט

http://www.knesset.gov.il/process/docs/cairo_agreement.htm, כניסה: 2 בספטמבר 2010. לעניין הטיעונים בדבר הפרת הוראות הסכם פריס בהטלת החרם ראו: הכנסת – ועדת הכלכלה, פרוטוקול מס' 213 של ישיבת הוועדה, בנושא: הצעה לסדר-היום של חה"כ אורי אריאל: החרמת תוצרת מן ההתנחלויות על-ידי הרשות הפלסטינית, 22 במרס 2010, פרוטוקול מס' 245 של ישיבת הוועדה, בנושא: החרמה של התוצרת הישראלית מאזורי יהודה ושומרון על-ידי הרשות הפלסטינית – ישיבת מעקב, 31 במאי 2010. הרחבה בנושא הוראות הסכם פריס ראו: אריה ארנון, "כלכלה וריבונות:

זווית אחרת על הסדרי הקבע בין הישראלים והפלסטינים", בתוך: *The Palestinian Economy: Between Imposed Integration and Voluntary Separation*, Social, Economic and Political Studies of the Middle East & Asia Series, Brill, 1997.

⁶ תיאוריות אלה, העוסקות בצדק פוליטי, הן בדרך כלל תיאוריות ליברליות, הרואות כמעט כל התערבות של המדינה בענייני הפרט כשליילית (כנגזרת מ"החירות השלילית"). אולם ראוי לציין שקיימות גם תיאוריות אחרות, אשר בהן ההגבלות על

• מחד גיסא יהיו מי שיטענו כי חופש הביטוי מאפשר גם ביטוי קיצוני, כגון ביקורת נגד המדינה (או נגד מדינות אחרות), וכחלק מהחירות האישית של האדם יש לאפשר לו להתבטא בכל תנאי, גם במחיר של ביטוי קיצוני (דוגמת חרם).⁷ אשר לחרם כלכלי, מאחר שברוב מדינות העולם חופש החוזים (ובתוכו חופש ההתקשרות על סמך רצון הצדדים) נחשב עקרון יסודי, יש לאפשר לצדדים לבחור שלא להתקשר בחוזים, מסיבות אישיות.⁸

• מאידך גיסא יהיו מי שיטענו כי קריאה לחרם אינה יכולה לחסות תחת חופש הביטוי, וחופש החוזים אינו יכול לשמש כסות לפגיעה בפעילות כלכלית, אקדמית או אחרת. טענות אלה הן מתחום התיאוריות בדבר דמוקרטיה מתגוננת או תיאוריות שעניינן דרישה מאזרחי המדינה ותושביה לציית לחוקיה ולערכיה הבסיסיים כעיקרון מוסרי-חברתי.⁹ מעבר לכך, יהיו מי שיטענו כי חרם עלול להוביל ליצירת הגבלים עסקיים אסורים, ולעתים הוא משמש כסות לטיעונים שביסודם גזענות, אפליה או קריטריונים פסולים אחרים.¹⁰

במהלך ההיסטוריה הוטל במקרים רבים חרם על מדינות או על גופים שונים. בין היתר הטילו ארגוני צרכנים או קבוצות פרטיות חרם על תאגידים מסחריים מסיבות אתיות-מסחריות (דוגמת החרם בשל תנאי ההעסקה בחברות המייצרות בגדים ונעליים במזרח הרחוק), נגד מדינות מסיבות פוליטיות חברתיות (דוגמת החרם על דרום-אפריקה בזמן האפרטהייד) ועוד. הטיפול בתופעות אלה היה ניסיון להטיל חרם נגדי, ניסיון לקעקע את היסודות החברתיים, הפוליטיים והמדיניים שעל בסיסם הוטל החרם, או אף טיפול משפטי.

הצעת החוק¹¹

כדי להתגונן מפני יוזמות של הטלת חרם על מדינת ישראל, מוסדותיה, תאגידים הפועלים בה ואזרחיה, הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק שעניינה איסור הטלת חרם נגד המדינה, ובמקביל לאיסור זה דרכי ענישה ופיצוי ההולמים את הנזק שעלול להיגרם מהטלת חרם:

- אין בהצעת החוק הגדרה עצמאית למונח "חרם", אולם מוגדר בה המונח "חרם על מדינת ישראל". בהגדרה זו נכלל חרם על אדם מחמת קשריו עם מדינת ישראל או עם "אזור המצוי בשליטת המדינה" (לפי הצעת החוק – כולל שטחי יהודה והשומרון).
- דברי ההסבר להצעת החוק מצוין כי הכוונה היא לכלול בחוק חרמות אקדמיים, כלכליים**

בני-האדם החיים בחברה אינן נתפסות בהכרח כשליליות, אלא ככלי למניעת נזק לאדם, לחברה ולמדינה, וחלקן אף נתפסות כמשקפות את רצונו האמיתי של האדם (גם אם האדם עצמו אינו מודע לו). פירוט נוסף על חלק מהתיאוריות ראו: Isaiah Berlin, "Two concepts of liberty", 1958, in: **Four Essays on Liberty**, Oxford University press, 1969

⁷ פירוט נוסף בנושא חופש הביטוי, היקפו ומידת ההגנה הניתנת במסגרתו לביטויים קיצוניים או לביקורת (חריפה) נגד רשויות המדינה ראו: ראם שגב, בהנחיית פרופסור מרדכי קרמניצר, חופש הביטוי נגד רשויות המדינה, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים 2001.

⁸ אף שבמקרים אלה מדובר בהתארגנות קולקטיבית ולא בהתארגנות אישית או פרטית.

⁹ ראו: Isaiah Berlin, "Two concepts of liberty", 1958, in: **Four Essays on Liberty**, Oxford University press, 1969, **וכתבי אפלטון – קריטון**, תרגם י"ג ליבס, הוצאת שוקן, ירושלים, תשט"ו, כרך א', עמ' 239–254. בעניין זה ראו לציין כי גישות אלה חלקן עתיקות יומין ולעתים קרובות עניינן הנימוקים המוסריים של ציות ומתן כבוד למדינה (דוגמת חובת האדם להיות אסיר תודה למדינתו), "האמנה החברתית" הקבועה בין האזרח למדינה וההסכמה (מכללא), מעצם השהייה במדינה, שלא לפגוע בה ("כלום אינך זומין עצמך להאביד אותנו, את החוקים ואת המדינה כולה" – כתבי אפלטון, שם, עמ' 249).

¹⁰ ראו הרחבה בחלק הסקירה המשווה לעניין מנגנונים מסוג זה במדינות זרות שתיתכן אפשרות לעשות בהם שימוש נגד חרם.

¹¹ חלק זה מבוסס על דברי ההסבר להצעת החוק.

ואחרים המוטלים על המדינה, על אזרחיה ועל תאגידים בה מחמת הקשר שלהם למדינת ישראל.

- בהצעת החוק מוצע לאסור ייזום חרם, עידוד השתתפות בחרם והספקת מידע או סיוע במטרה לקדם חרם.¹²
- בהצעת החוק מוגדרים שלושה מעגלים של מי שעשויים להיות מעורבים בחרמות נגד המדינה, מוסדותיה ואזרחיה ומוצעות דרכי טיפול וענישה המותאמות למעגלים אלה:
 - **אזרחים או תושבי המדינה** שפעלו בניגוד לאיסור הקבוע בחוק המוצע ייחשבו מי שעברו עוולה אזרחית ודינם יהיה: (א) **קנס בסך 30,000 ש"ח ללא הוכחת נזק**; או (ב) **פיצוי על הנזק המוכח שנגרם למי שנפגע מהחרם**, אם יהיה גדול מהסכום האמור;¹³
 - **מי שאינם אזרחים או תושבי המדינה** ופעלו בניגוד לאיסור שבהצעת החוק או שהממשלה קבעה כי הם מטילים חרם על המדינה, **שר הפנים יהיה רשאי לפנות אל בית-המשפט המחוזי במטרה לשלול את אפשרות כניסתם למדינה** לתקופת עשר שנים שבמהלכה ייאסר עליהם גם לעשות פעולות פיננסיות ואחרות בישראל;
 - **ישות מדינית זרה** המטילה חרם על המדינה או שהממשלה קבעה כי היא מטילה חרם על המדינה, ייאסר עליה ביצוע פעולות פיננסיות ואחרות בישראל, יוקפאו כספים שצריכים להיות מועברים אליה ותיתן הזכות, למי שנפגע מפעולותיה, לתבוע פיצוי מהסכומים המוקפאים האמורים.

¹² סעיף 2 של הצעת החוק.

¹³ סעיפים 3 ו-4 להצעת החוק.

2. סקירה משווה

כאמור, מסמך זה הוא עדכון של מסמך שנכתב בשנת 2002 ונסקרו בו ההסדרים המשפטיים בכמה מדינות ברחבי העולם אשר התמודדו (ועודן מתמודדות) עם חרם בין-לאומי. המדינות שנסקרו במסמך הן: ארצות-הברית, גרמניה, צרפת, בריטניה, הולנד, קנדה ובלגיה.

בחלק זה של המסמך נבחן אם חלו שינויים בהסדרים המשפטיים הקיימים במדינות שנסקרו במסמך משנת 2002 ואם קיימים הסדרים נוספים הדומים במהותם למוצע בהצעת החוק.

ככלל, יצוין כי הממצאים בסקירה המשווה הנוכחית עולים בקנה אחד עם ממצאי המסמך משנת 2002, ולא נמצאו שינויים מהותיים בחקיקת המדינות האמורות. בסקירה שלהלן יוצג לפיכך הדין במדינות שנסקרו בשנת 2002 בדגשים פרטניים ובזיקה להצעת החוק. הממצאים העיקריים שנמצאו בסקירה הם אלה:

- א. בחקיקה בארצות-הברית ובגרמניה קיימות הוראות האוסרות במישרין השתתפות בחרם.
 - ב. בחקיקה בחלק מהמדינות האחרות שנסקרו קיימות הוראות שאינן עוסקות במישרין בחרם אלא נוגעות בתחומי ההפליה, ההגבלים העסקיים ועוד, אך ייתכן שאפשר לעשות בדינים אלה שימוש במקרים של חרם. בחלק מהמדינות שנסקרו נעשה בפועל שימוש בהוראות נגד מי שקראו לחרם או השתתפו בחרם.
- מעבר לכך לא מצאנו במדינות נוספות חקיקה מהשנים האחרונות האוסרת במישרין הטלת חרם או שהוראותיה דומות להוראות הצעת החוק.

2.1. ארצות-הברית

בחקיקה הפדרלית ובחקיקה המדינתית בארצות-הברית יש כמה הוראות בדבר השתתפות בחרם, חובת דיווח על ניסיונות להטיל חרם, בקשות להצטרף לחרם ועוד. הוראות אלה מתמקדות בשני תחומים מרכזיים: סחר חוץ והטבות מס. בתחום סחר החוץ האיסור המרכזי חל על השתתפות בחרם המנוגד למדיניות הממשל הפדרלי של ארצות-הברית, והענישה הפלילית בגינו מוטלת על משתתפים בחרם כאמור; בתחום המס ההוראות המרכזיות עניינן שלילת הטבות מס מהמשתתפים בחרם כלכלי.

הוראות אלה מתמקדות בחרם כלכלי ולא בחרמות מסוגים אחרים, אולם ייתכן שאפשר לעשות בהן שימוש כדי למנוע חרם אחר שיש לו השלכות כלכליות.

2.1.1. המישור הפדרלי

א. סחר חוץ

ה-Export Administration Act of 1979 (להלן: EAA)¹⁴ קובע את הרובד המשפטי הבסיסי שעל-פיו נקבעו הוראות ואיסורים החלים על ייצוא ועל יצואנים בארצות-הברית.¹⁵ חוק זה נועד ליצור מנגנונים

¹⁴ Export Administration Act of 1979, available at <http://www.gpo.gov/bis/ear/txt/legalauthority.txt>, last entry: September 2, 2010, also codified into 50 USC, Appendix App. - Export.

¹⁵ יצוין כי בשנים שעברו ממועד חקיקת ה-EAA, נחקקו בארצות-הברית עוד כמה חוקים שנועדו להשגת אותן מטרות, אולם בחוקים אלה אין התייחסות לסוגיית החרם ועל כן הם אינם נסקרים במסמך זה.

לשליטה בסחר החוץ של ארצות-הברית כדי להביא לידי יציבות ורווחה כלכלית בארצות-הברית תוך שמירה על ביטחונה ועל יעדי מדיניות החוץ שלה.¹⁶

תחולת ה-EAA היתה מוגבלת בזמן,¹⁷ אולם למרות פקיעתו הוארך (ועדיין מוארך) מדי שנה תוקף ההוראות שנקבעו מכוחו, במסגרת הסמכויות המוקנות לנשיא ארצות-הברית.¹⁸

להלן יובאו חלק מההוראות המרכזיות של החוק:¹⁹

- יעדי החוק: סעיף 3 ב-EAA קובע בין היתר כי יעדי המדיניות שביסוד החוק הם אלה:
(א) התנגדות להגבלות סחר או לחרמות המוטלים או נתמכים בידי מדינות זרות נגד מדינות ידידותיות לארצות-הברית או נגד אזרחי ארצות-הברית;²⁰ (ב) שימוש במנגנוני סחר שונים כדי להסיר מגבלות שמדינות זרות מטילות ועשויות להשפיע השפעה ניכרת על האינפלציה בארצות-הברית, ליצור מחסור במוצרים או להשפיע על מדיניות החוץ של ארצות-הברית.²¹
- איסורים: בסעיף 6 ל-EAA קבועים איסורים החלים על יצואנים במטרה להגן על מדינות ידידותיות לארצות-הברית (כלומר על יישום היעדים הקבועים בסעיף 3 לעיל). הסעיף אוסר על אזרחי ארצות-הברית ועל תושביה וכן על תאגיד אשר התאגד לפי דיני ארצות-הברית לנקוט פעולות במטרה לקדם חרם המוטל על-ידי מדינה זרה נגד מדינה ידידותית לארצות-הברית או להיענות לחרם כאמור. בין הפעולות המנויות בסעיף זה:²²

¹⁶ לפיכך היו בחוק הוראות רבות שלא בתחום ההגבלות והחרמות המסחריים אלא בתחום הרישוי של פעילויות סחר חוץ מסוימות, הגבלות על ייצוא מוצרים עם שימוש כפול (Dual-Use) ועוד.

¹⁷ Section 20, EAA, codified into 50 USC, Appendix App. § 2419.

¹⁸ International Emergency Economic Powers Act (P.L. 95-223; 50 U.S.C. 1701 et seq), Executive Order 12924 of August 19, 1994. CRS Report for Congress, Export Administration Act of 1979 Reauthorization (2002), available at <http://www.fas.org/asmp/resources/govern/crs-RL30169.pdf>, last entry: September 2, 2010. CRS Report for Congress, The Export Administration Act: Evolution, Provisions, and debate, 2009, <http://fpc.state.gov/documents/organization/128343.pdf>, last entry: September 2, 2010.

¹⁹ להלן יפורטו חלק מההוראות המרכזיות של החוק ובעיקר ההוראות הנוגעות בחרמות או שאפשר לעשות בהן שימוש בהקשר זה. הרחבה בנושא ראו באתר האינטרנט של אגף המסחר והביטחון במשרד המסחר הפדרלי, <http://www.bis.doc.gov/about/bisguidingprinciples.htm>, כניסה: 2 בספטמבר 2010.

²⁰ EAA, Section 3(5), codified into 50 USC, Appendix App. § 2402(5): "It is the policy of the United States- (A) to oppose restrictive trade practices or boycotts fostered or imposed by foreign countries against other countries friendly to the United States or against any United States person; (B) to encourage observance of a uniform export control policy by all nations with which the United States has defense treaty commitments or common strategic objectives".

²¹ EAA, Section 3(7), codified into 50 USC, Appendix App. § 2402(7): "It is the policy of the United States to use export controls, including license fees, to secure the removal by foreign countries of restrictions on access to supplies where such restrictions have or may have a serious domestic inflationary impact, have caused or may cause a serious domestic shortage, or have been imposed for purposes of influencing the foreign policy of the United States. In effecting this policy, the President shall make reasonable and prompt efforts to secure the removal or reduction of such restrictions, policies, or actions through international cooperation and agreement before imposing export controls. No action taken in fulfillment of the policy set forth in this paragraph shall apply to the export of medicine or medical supplies".

²² הרחבה ראו במסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, איסורים על השתתפות בחרם ועל קריאה להטלת חרם על מדינות – סקירה משווה, כתבה לילית בן-מאיר, 10 ביוני 2002, באתר האינטרנט של הכנסת, <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m00405.rtf>, כניסה: 15 באוגוסט 2010.

- סירוב לעשות עסקים: סירוב לעשות עסקים עם מדינה מוחרמת, גוף עסקי, אזרח או נתין של המדינה המוחרמת או כל אדם אחר, תוך מילוי הסכם, דרישה או בקשה מהמדינה המחרמה או מטעמה, או דרישה מאדם אחר לפעול באופן אסור זה;²³
- הפליה בהעסקה או הפליה אחרת נגד תושב ארצות-הברית: סירוב להעסיק או הפליה בכל דרך אחרת נגד תושב ארצות-הברית (United States Person) על בסיס גזע, דת, מין או מוצא לאומי – שלו, של מי מטעמו או של שולחיו, או דרישה מאחר לפעול באופן אסור זה;²⁴
- מתן מידע אסור: (א) מתן מידע על גזע, דת, מין או מוצא לאומי של תושב ארצות-הברית או מי מטעמו או שולחיו; (ב) מתן מידע על ניהול קשרים עסקיים²⁵ או על הכוונה לנהל קשרים כאמור עם אדם או תאגיד (Business Concern) ממדינה מוחרמת או עם מי שידוע כי הוא מנוע מיצירת קשרים עסקיים עם מדינה מוחרמת; (ג) מתן מידע על אדם שהוא חבר בגוף התורם או מסייע באופן דומה למדינה מוחרמת, תורם לגוף כאמור, משויך אליו או מעורב בו בדרך כלשהי או מסייע באופן דומה למדינה מוחרמת;²⁶
- יישום הסכמי כתבי אשראי המחייבים השתתפות בחרם: יישום כלשהו של כתבי אשראי (Letter of Credit) שמותנים בהשתתפות בחרם או שיש בהם או דרישה להשתתף בחרם.²⁷

²³ EAA, Section 8(a)(1)(A), codified into 50 USC, Appendix App. § 2407(a)(1)(A): "Refusing, or requiring any other person to refuse, to do business with or in the boycotted country, with any business concern organized under the laws of the boycotted country, with any national or resident of the boycotted country, or with any other person, pursuant to an agreement with, a requirement of, or a request from or on behalf of the boycotting country. The mere absence of a business relationship with or in the boycotted country with any business concern organized under the laws of the boycotted country, with any national or resident of the boycotted country, or with any other person, does not indicate the existence of the intent required to establish a violation of regulations issued to carry out this subparagraph."

²⁴ EAA, Section 8(a)(1)(B), codified into 50 USC, Appendix App. § 2407(a)(1)(B): "Refusing, or requiring any other person to refuse, to employ or otherwise discriminating against any United States person on the basis of race, religion, sex, or national origin of that person or of any owner, officer, director, or employee of such person."

²⁵ ובהם יחסים עסקיים שנכללת בהם אחת הפעולות הבאות: מכירה, רכישה, ייצוג מסחרי או משפטי, שילוח, שינוע, ביטוח, השקעה או אספקה.

²⁶ EAA, Section 8(a)(1)(C)-(E), codified into 50 USC, Appendix App. § 2407(a)(1)(C)-(E): "(C) Furnishing information with respect to the race, religion, sex, or national origin of any United States person or of any owner, officer, director, or employee of such person. (D) Furnishing information about whether any person has, has had, or proposes to have any business relationship (including a relationship by way of sale, purchase, legal or commercial representation, shipping or other transport, insurance, investment, or supply) with or in the boycotted country, with any business concern organized under the laws of the boycotted country, with any national or resident of the boycotted country, or with any other person which is known or believed to be restricted from having any business relationship with or in the boycotting country. Nothing in this paragraph shall prohibit the furnishing of normal business information in a commercial context as defined by the Secretary. (E) Furnishing information about whether any person is a member of, has made contributions to, or is otherwise associated with or involved in the activities of any charitable or fraternal organization which supports the boycotted country".

²⁷ EAA, Section 8(a)(1)(F), codified into 50 USC, Appendix App. § 2407(a)(1)(F): "Paying, honoring, confirming, or otherwise implementing a letter of credit which contains any condition or requirement compliance with which is prohibited by regulations issued pursuant to this paragraph, and no United States

- תקנות סחר החוץ (Export Administration Regulations):²⁸ מכוח הוראות ה-EAA הותקנו תקנות סחר החוץ (EAR)²⁹ המבהירות את המונחים שבחוק וקובעות חריגים והוראות בכל הקשור לפעולות האסורות בו. בתקנות אלה קבועה גם חובת דיווח על כל דרישה או בקשה המנוגדות להוראות החוק.

- ענישה: סעיף 11 ב-EAA³⁰ קובע כי המפר את הוראות החוק והתקנות ביודעין דינו קנס עד 50,000 דולר או חמש פעמים ערך המוצרים המיוצאים, הגבוה ביניהם, ומאסר עד חמש שנים. בחוק קבועות גם סנקציות מינהליות ובהן שלילת זכויות ורשיון ייצוא וקנסות נוספים בגין כל הפרה.

כיום יש בארצות-הברית מחלוקת בשאלת הצורך ב-EAA ובכל הקשור לאופן הפעלת מנגנוניו, בין היתר בשל טענות המתנגדים לחוק בשל ההשלכות של מנגנוניו על הכלכלה ועל המסחר החופשי. למרות טענות אלה, ניסיונות רבים שנעשו בשנים האחרונות לעדכן או לבטל את החוק או את מנגנוניו לא צלחו (בין היתר בשל היעדר חלופות לחלק מהמנגנונים הקבועים בו).³¹

יצוין כי חלק מהמצדדים בחרם על ישראל טוענים כי ה-EAA אינו תקף בהקשר של פעילויות לצמצום השקעות (Divestment)³² כל עוד מנהלי ההשקעות המשתפים פעולה עם החרם יכולים להוכיח שיש חלופות שוות ערך להשקעה בישראל ולא תיווצר בכך החרפת הסיכון, אולם יש גם עמדות המנוגדות לדעה זו.³³

ג. תיקון Ribicoff לחוק רפורמת המס (Tax Reform Act of 1976)

בתיקון לחוק רפורמת המס³⁴ נקבעו כמה הוראות בדבר חרם בין-לאומי, ובהן:

- **חובת דיווח:** חובה על משלמי מסים אמריקנים לדווח לרשויות על: (א) ניהול יחסים עסקיים עם מדינה, עם חברה או עם אזרח ממדינה המופיעה ברשימת המדינות המטילות חרם שבידי משרד האוצר האמריקני; (ב) דרישה במסגרת עסקים עם מדינה, עם חברה או עם אזרח זר להשתתף בחרם בין-לאומי; (ג) החזקה בתאגיד זר אשר משתתף בחרם בין-לאומי. העדר דיווח ביודעין הוא עבירה שהעונש עליה הוא מאסר עד שנה וקנס עד 25,000 דולרים.³⁵

person shall, as a result of the application of this paragraph, be obligated to pay or otherwise honor or implement such letter of credit".

²⁸ EAA, Section 8(a)(2), codified into 50 USC, Appendix App. § 2407(a)(2).

²⁹ המאגדות במסגרת 15 C.F.R. § 760.

³⁰ EAA, Section 11, codified into 50 USC, Appendix App. § 2410.

³¹ CRS Report for Congress, The Export Administration Act: Evolution, Provisions, and debate, 2009, at <http://fpc.state.gov/documents/organization/128343.pdf>, last entry: September 2, 2010.

³² Impact of Federal Anti-Boycott and Other Laws on BDS on BDS Campaigns, National Lawyers Guild - International committee, October 2009, available at <http://www.nlginternational.org>, last entry: : September 2, 2010.

³³ פירוט עמדת המתנגדים לחרם מכיוון זה ראו באתר האינטרנט של Divestment Watch (ארגון הפועל נגד החרם על ישראל ובייחוד נגד צמצום השקעות), <http://www.divestmentwatch.com/illegalboycottactivity.htm>, כניסה: 2 בספטמבר 2010.

³⁴ 26 USC § 908, 999.

³⁵ 26 USC § 999.

- **ביטול הטבות מס:** דינו של אדם או תאגיד המשתפים פעולה עם חרם בין-לאומי או משתתפים בחרם כאמור שלא אושר או הוטל על-ידי ארצות הברית הוא שלילת הטבות מס שונות כגון הקטנת סכומי האשראי בני-הניכוי על בסיס הצמדה לערכי השפעות החרם.³⁶

בשולי הדברים יצוין כי בשנת 2006 הוטל חרם כלכלי על-ידי מהגרי עבודה בארצות-הברית כמחאה על רפורמות במדיניות ההגירה של ארצות-הברית, המכונה "השביתה האנטי-אמריקנית הגדולה".³⁷ במסגרת חרם זה נאסרה על מהגרי העבודה בארצות-הברית ועל אזרחי כמה מדינות בדרום-אמריקה ובמרכז-אמריקה השתתפות בפעילות כלכלית בארצות-הברית ובעיקר רכישת מוצרים אמריקניים. ראוי לציין כי הממשל הפדרלי לא נקט כל פעולות נגד, ככל הנראה בשל מאפייניו המיוחדים של חרם זה.

2.1.2. המישור המדינתי

כמה מדינות בארצות-הברית אימצו בחקיקתן את הוראות ה-EAA והוראות נוספות האוסרות התקשרויות מפלות של המדינה והתקשרויות המביאות ליצירת הגבלים עסקיים אסורים.³⁸

מדינת ניו-יורק

במדינת ניו-יורק³⁹ אומצו בחקיקה הוראות האוסרות על חברות המתקשרות עם המדינה ועל משרדים ציבוריים להשתתף, במישרין או בעקיפין, בחרם בין-לאומי. אחת מההוראות האלה היא שבכל עסקה בסכום גדול מ-5,000 דולר שגופים כאמור מעורבים בה יוכנס סעיף שלפיו תנאי מהותי בחוזה הוא אי-השתתפות בחרם. חוזה שאינו עומד בהוראות אלה ייחשב בטל (Forfeit and Void).

³⁶ 26 USC § 908.

³⁷ חלק זה מבוסס על דיווחים על החרם שהתפרסמו באמצעי התקשורת בארצות-הברית. ראו לדוגמה: Brad Lendon, "U.S. prepares for 'A Day Without an Immigrant'", CNN, May 1 2006, available at <http://edition.cnn.com/2006/US/04/28/boycott/index.html>, last entry: September 2, 2010; Fox News, "A Day Without Immigrants", May 1, 2006, available at <http://www.foxnews.com/story/0,2933,193761,00.html>, last entry: September 2, 2010.

³⁸ הרחבה ראו מסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, **איסורים על השתתפות בחרם ועל קריאה להטלת חרם על מדינות – סקירה משווה, כתבה ליאת בן-מאיר, 10 ביוני 2002, באתר האינטרנט של הכנסת, <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m00405.rtf>, כניסה: 15 באוגוסט 2010.**

³⁹ New-York, STF, Article 9 § 139-h, available at <http://public.leginfo.state.ny.us/menuf.cgi>, last entry: September 2, 2010.

קליפורניה

בקליפורניה אומצו הוראות ה-EAA האוסרות שימוש בכספי המדינה להתקשרות עם חברות המשתתפות בחרם הליגה הערבית על מדינת ישראל או עם חברות המנהלות את עסקיהן באופן מפלה או באופן שעלול להביא ליצירת הגבל עסקי אסור (ובכלל זה השקעות בחברות כאמור).⁴⁰ יודגש כי החוק בקליפורניה דורש לא רק שהתקשרויות והשקעות מסוג זה לא יחודשו או ייחתמו מלכתחילה, אלא שהשקעות והתקשרויות קיימות מסוג זה יצומצמו בכל שנה בשליש מסכומן.⁴¹ אדם המפר הוראות אלה (וכל מי שמסייע לו לעשות כן) נחשב מי שביצע Conspiracy Against Trade,⁴² והעונש על עבירה זו יהיה: (א) אם המבצע הוא תאגיד – קנס עד מיליון דולר או גובה הנזקים שנגרמו בפועל, הסכום הגבוה שבהם; (ב) אם המבצע הוא אדם – מאסר עד שלוש שנים ו/או קנס עד 250,000 דולר או גובה הנזקים שנגרמו בפועל, הסכום הגבוה שבהם.⁴³

פלורידה

בפלורידה נקבעו הוראות האוסרות הפליה במסחר, ובהן איסור בקשת מידע בהקשר של גזע, שייכות אתנית או מאפיינים אחרים של אדם ואיסור בקשת מידע על מקום הייצור של מוצרים כדי לקדם חרם או לשתף פעולה עם חרם שהוטל על-ידי מדינה שאינה ארצות-הברית.⁴⁴ פעולות אלה ייחשבו הגבל עסקי אסור ו/או הגבלה שאינה חוקית על סחר (unlawful trust and an unlawful restraint of trade).⁴⁵ העונש על עבירות אלה הוא: (א) אם המבצע הוא אדם – קנס עד 100,000 דולר; במקרה שהעבירות נעשו ביוזעין על-ידי אותו אדם או שהוא סייע או ייעץ כדי לבצע עבירות אלה – עונשו יהיה קנס בסכום האמור ו/או מאסר עד שלוש שנים; (ב) אם המבצע הוא תאגיד – קנס עד מיליון דולר.⁴⁶

2.2. גרמניה

בחוק סחר החוץ⁴⁷ ובתקנות סחר החוץ⁴⁸ (שהותקנו מכוחו) בגרמניה קבועות הוראות האוסרות על מי שמנהל סחר חוץ להכריז על הצטרפות לחרם נגד מדינה אחרת. בחוק ההגבלים העסקיים של גרמניה⁴⁹ קבועות הוראות האוסרות הטלת חרם והשתתפות בהגבל עסקי אסור נגד גוף מסחרי אחר.

⁴⁰ California Government Code § 16649.80-16649.81 & California Business and Professional Code § 16721, 16721.5, 16721.6, available at <http://www.leginfo.ca.gov>, last entry: September 2, 2010.

⁴¹ מדינת קליפורניה גם קבעה מנגנון לשיפוי עובדים או שלוחים אחרים שלה (בעבר, בהווה ובעתיד) אשר נפגעו (או ייפגעו) מיישום החוק (דוגמת שיפוי בגין תביעות על הפרת חוזה ועוד).

⁴² Business and Professional Code § 16721(c).

⁴³ Business and Professional Code § 16755.

⁴⁴ Florida. statues, Title XXXIII §542.34.

⁴⁵ עבירות המוגדרות בסעיפים 542.18-542.19.

⁴⁶ Florida. statues, Title XXXIII §542.21.

⁴⁷ Foreign Trade and Payments Act (Außenwirtschaftsgesetz) of 28 April 1961 (BGBl. I S. 481, 495), available at http://www.bafa.de/bafa/en/export_control/legislation/export_control_awv_en.pdf, last entry: September 2, 2010.

- סעיף 7 בחוק זה אוסר הטלת הגבלות על סחר חוץ פרט למטרות האלה: (א) הבטחת האינטרסים הביטחוניים של גרמניה; (ב) מניעת הפרעה לסדר הקיים בין מדינות; (ג) מניעת פגיעה חמורה ביחסי החוץ של גרמניה (בסעיף גם מנויות הגבלות ספציפיות שהמדינה יכולה לנקוט, והן רלוונטיות למכירת כלי נשק או אמצעים לייצור נשק).⁵⁰
 - על בסיס סעיף 7 של חוק סחר החוץ נקבעה תקנה 4a לתקנות סחר החוץ, המטילה **איסור על מי שמנהל סחר חוץ להשתתף בחרם נגד מדינה אחרת**.⁵¹ איסור זה חל בין היתר על תושבי גרמניה ועל מי שמרכז חייהם הכלכליים בגרמניה, על תאגידים שמשרדם הרשום הוא בגרמניה ועל תאגידים שמקום ניהול עסקיהם הוא גרמניה.⁵² **האיסור חל הן על מי שהשתתף בחרם ביוזעין והן על מי שעשה זאת מתוך רשלנות (intentionally or negligently)**.⁵³
- הענישה בגין עבירה על האיסור נקבעת לפי חומרת המקרה: (א) במקרים רגילים קנס עד 500,000 יורו;⁵⁴ (ב) אם הפעולות ננקטו כדי לפגוע בביטחונה של גרמניה, **בסדר הקיים בין מדינות או ביחסי החוץ של גרמניה** – דין העובר על האיסורים האמורים מאסר עד חמש שנים.⁵⁵

⁴⁸ Regulation Implementing the Foreign Trade and Payments Act (Außenwirtschaftsverordnung) of 18 December 1986, available at http://www.bafa.de/bafa/en/export_control/legislation/export_control_awv_en.pdf, last entry: September 2, 2010.

⁴⁹ Act against Restraints on Competition (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, GWB) (Federal Gazette I p. 2546), available at <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/GWB.htm>, last entry: September 2, 2010.

⁵⁰ Section 7, Foreign Trade and Payments Act - Protection of Security and External Interests: "(1) Legal transactions and acts in foreign trade and payments may be restricted in order to 1. Guarantee the vital security interests of the Federal Republic of Germany, 2. Prevent a disturbance of the peaceful coexistence between nations, or 3. Prevent a major disruption of the foreign relations of the Federal Republic of Germany".

⁵¹ Section 4a, Regulation Implementing the Foreign Trade and Payments Act - Restriction under Section 7 para 1 no. 3 AWG: "A statement in foreign trade and payments by which a resident declares his participation in a boycott against another state (boycott declaration) shall be prohibited".

⁵² Section 4, Foreign Trade and Payments Act: "residents: natural persons having their domicile or habitual abode in the economic territory, legal persons and partnerships whose registered office or seat of management is in the economic territory; branches maintained in the economic territory by non-residents are considered to be residents if they have their management and accounting functions there; permanent establishments maintained in the economic territory by non-residents are considered to be residents if they have their management there".

⁵³ Section 70, Regulation Implementing the Foreign Trade and Payments Act.

⁵⁴ Section 70, Regulation Implementing the Foreign Trade and Payments Act and Section 33(6), Foreign Trade and Payments Act.

⁵⁵ Section 34(2), Foreign Trade and Payments Act.

חוק ההגבלים העסקיים של גרמניה

כאמור, גם בחוק זה, המיועד לתכליות כלכליות מסחריות, קבועות הוראות שאפשר לעשות בהן שימוש כדי לאסור הטלת חרם או יצירת הגבל עסקי בגרמניה:

- סעיף 21 בחוק ההגבלים העסקיים קובע בין היתר איסור על תאגידים גרמניים (או כאלה הפועלים בגרמניה) לבקש מגופים מסחריים שלא למכור לחברות אחרות או לרכוש מהן במטרה לפגוע בהן.⁵⁶
- העובר עבירה על-פי סעיף זה דינו כדין העובר עבירה מינהלית⁵⁷ ועונשו תשלום הנזקים שנגרמו מהעבירה, ובמקרים שהיתה בהם הפרה משמעותית של המסחר התקין – קנס עד מיליון יורו.⁵⁸

2.3. צרפת

בקודקס הפלילי הצרפתי⁵⁹ קבועים כמה סעיפים שאפשר לעשות בהם שימוש – ואף נעשה בהם שימוש – הן כדי למנוע הצטרפות לחרם ונקיטת חרם נגד מדינות אחרות, קבוצות או תאגידים, והן כדי למנוע פגיעה בצרפת. **בין העבירות הקבועות בסעיפים האמורים הפליה והפרעה למהלך התקין של פעילות כלכלית, הפליה מצד עובד המדינה ועבירות סיוע בנקיטת פעולות אקטיביות העלולות להביא לפגיעה ב"אינטרסים הבסיסיים" של המדינה (ראו להלן), עידוד פעולות כאמור וייזום פעיל שלהן.**

בפרק חמש של הקודקס הפלילי הצרפתי מנויות עבירות נגד כבודם של אנשים, ובכלל זה הפליה.⁶⁰ בסעיפים העוסקים בעבירה זו הגדרת העבירה משתנה לפי זהות מבצעי העבירה וטיב העבירה עצמה (מהות הפליה):

- יסודות עבירת ההפליה: סעיפים 1-225 עד 4-225 בקודקס קובעים **איסור פלילי להפלות אדם או תאגיד על בסיס מוצא, שייכות לאומית, גזע, דת, עמדות פוליטיות ועוד.**

לפי החוק הפליה היא: מניעת שירותים או טובין; סירוב להעסיק; התניית מתן שירותים, טובין או פעילות כלכלית; הפרעה למהלך התקין של פעילות כלכלית ועוד – על בסיס הקריטריונים המנויים לעיל. העונש על עבירת הפליה הוא מאסר עד שנתיים וקנס עד 30,000 יורו.⁶¹

ככל הנראה אין עונשין על הפליה המבוססת על הוראות הממשלה ומדיניותה או במסגרת יישום אמנות בין-לאומיות.⁶²

⁵⁶ Section 21, Act against Restraints on Competition.

⁵⁷ Section 81(3)1, Act against Restraints on Competition.

⁵⁸ Sections 32-34 and Section 81(4), Act against Restraints on Competition.

⁵⁹ Le Code Penal, available at www.legifrance.gouv.fr, last entry: September 2, 2010.

⁶⁰ Le Code Penal § 225-1–225-4.

⁶¹ ראוי להעיר כי קבועים גם חריגים לעבירה זו, ובהם הפליה הנדרשת מאופי העבודה או השירותים.

⁶² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, איסורים על השתתפות בחרם ועל קריאה להטלת חרם על מדינות – סקירה משווה, כתבה ליאת בן-מאיר, 10 ביוני 2002, באתר האינטרנט של הכנסת,

• הפליה בידי תאגיד: במקרה שתאגיד עשה את עבירת ההפליה יחול עליו קנס עד פי-חמישה מהקנס הקבוע בדין. כמו כן אפשר במקרה כזה להטיל על התאגיד סנקציות מינהליות שונות, ובהן: פיקוח שיפוטי על פעילות התאגיד לתקופת חמש שנים, הפסקת פעילותו לתקופה כאמור, השהיית פעילות ספציפית שלו (בדרך כלל הפעילות הקשורה להפליה) לאותה תקופה ועוד.

• הפליה בידי עובד ציבור: סעיף 7-432 בקודקס הפלילי קובע כי עונשו של עובד ציבור המפלה אדם או תאגיד ובכך מסרב לתת לו זכות המוקנית על-פי דין או משבש את המהלך התקין של פעילות כלכלית – מאסר עד שלוש שנים וקנס בסך 45,000 יורו.

יצוין כי בשנים האחרונות נעשה שימוש בסעיפים אלה כדי למנוע קריאות לחרם נגד מדינת ישראל. במקרה משנת 2003 הורשע ראש רשות מקומית בצרפת בהפליה מחמת לאום, גזע ודת לאחר שקרא לחרם על מוצרים ושירותים מ**ישראל**.⁶³ ערעורים שהגיש הנאשם נגד ההחלטה, גם לבית-המשפט האירופי לזכויות אדם (European Court of Human Rights), נדחו בשנת 2005.⁶⁴ בהחלטות השונות בעניינו נקבע כי אף שהתביעה נגדו פגעה בחופש הביטוי שלו, אין הגנה על קריאות לחרם מהסוג שהשמיע בנסיבות המקרה.⁶⁵

2.4. איסור הפליה במדינות נוספות

בדומה למצב המשפטי בצרפת, גם במדינות אחרות קיימת חקיקה שעניינה איסור הפליה ותיתכן אפשרות לעשות בה שימוש כדי למנוע הטלת חרם או הצטרפות לחרם, אולם אין במדינות אלה חקיקה העוסקת במישרין בסוגיות שהועלו בהצעת החוק. להלן כמה דוגמאות:

בריטניה: בחוק ה-Race Relations Act 1976⁶⁶ כמה הוראות האוסרות הפליה מטעמים שונים, ובהם גזע, לאום, מוצא ועוד. החוק אוסר הפליה מטעמים אלה בקבלה לעבודה, בהעסקה שוטפת, במתן שירותים או מוצרים, בקבלה למוסדות השכלה ובפעילויות ציבוריות אחרות.

בבריטניה כבר נעשה שימוש בחוק זה כדי לפעול נגד החרם האקדמי שהכריז על ישראל ארגון האוניברסיטאות והקולגים של בריטניה.⁶⁷

הולנד: בשנת 1994 נחקק בהולנד ה-Equal Treatment Act,⁶⁸ הקובע, בין היתר, כי הפליית אדם בהעסקה, בקבלה לעבודה או במתן שירותים ומוצרים מחמת לאום, דת, גזע או עמדות פוליטיות

<http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m00405.rtf>, כניסה: 15 באוגוסט 2010.

⁶³ הערכאה הראשונה של בית-המשפט הפלילי בלייל (Lille Criminal Court) זיכתה אותו, אולם בערעור הוא הורשע.

⁶⁴ **Willem v. France** (application no. 10883/05), a summary of the judgment in English and the full text in French is available at http://www.echr.coe.int/echr/Homepage_EN, last entry: September 2, 2010.

⁶⁵ ראוי לציין כי ההחלטה ניתנה ברוב של שישה שופטים נגד עמדת השופט הציכני, שלדבריו מדינה דמוקרטית צריכה לאפשר חופש ביטוי בכל מחיר, ובכלל זה ביטוי קיצוני כקריאה לחרם.

⁶⁶ Race Relations Act 1976, available at http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1976/pdf/ukpga_19760074_en.pdf, last entry: September 2, 2010.

⁶⁷ עמותת האקדמאים חברי ישראל (עמותת התומכת במדינת ישראל), <http://www.academics-for-israel.org/index.php?page=v7n10>, כניסה: 2 בספטמבר 2010.

⁶⁸ Equal Treatment Act of 1994, available at <http://www.cgb.nl/artikel/equal-treatment-act>, last entry: September 2, 2010.

אסורה.⁶⁹ לצורך האכיפה של הוראות חוק זה הוקמה מועצה מיוחדת שבסמכותה (ובסמכות בתי- המשפט של הולנד) לקבוע החלטת סנקציות נגד המפירים אותן בהתאם לדין האזרחי הנוהג בהולנד.⁷⁰

קנדה – המצב בקנדה נשאר כפי שהיה בשנת 2002, ובחלק מהמחוזות יש **חקיקה האוסרת ניהול עסקים באופן מפלה או מסירת מידע על אדם לשם ניהול עסקים באופן מפלה**.⁷¹

בלגיה – חוק פדרלי נגד הפליה משנת 1981,⁷² שעבר כמה תיקונים, **אוסר הפליה מטעמי מקום לידה, דת, עמדות ועוד, וגם עידוד הפליה כאמור**. העונש על עבירות אלה עשוי להיות מאסר או קנס ומשתנה לפי הנסיבות.

2.5. עבירות נגד המדינה והסדר הציבורי

בחלק ממדינות העולם קבועות בחוק הוראות שעניינן עבירות נגד המדינה ו/או הסדר הציבורי אשר ייתכן שאפשר לעשות בהן שימוש במקרים קיצוניים שבהם הפגיעה עקב הקריאה לחרם חמורה.

כך, לדוגמה, בקודקס הפלילי של צרפת קבועות עבירות שעניינן פגיעה ב"אינטרסים הבסיסיים" של המדינה (Fundamental Interests of the Nation).⁷³ בהגדרת האינטרסים אלה נכללים בין היתר שלמותה הטריטוריאלית של המדינה, ביטחונה, האינטרסים המדעיים החיוניים שלה, הפוטנציאל הכלכלי שלה ומורשתה התרבותית.⁷⁴

העבירות הנכללות בפרק זה עניינן עבירות נגד המדינה, ואין בהן התייחסות ישירה לסוגיית החרם, אלא לעבירות יחסי חוץ או ביטחון (שיתוף פעולה מודיעיני עם ישות זרה או עם גופים או ארגונים זרים, העברת מידע או מתן גישה למידע ואיסוף מידע בעבור גופים כאמור או עידוד לביצוע עבירות מסוג זה). ייתכן שתהיה אפשרות לעשות שימוש בהוראות אלה ובהוראות דומות במדינות אחרות, שלא נסקרו במסמך זה, כדי למנוע פעולות הנקשרות לחרם, אולם תחום זה חורג מהנושא שהתבקשנו לבחון ואף מעלה שאלות חוקתיות לא פשוטות.

⁶⁹ Sections 5-7a, Equal Treatment Act of 1994.

⁷⁰ ראו באתר האינטרנט של המועצה, <http://www.cgb.nl/>, כניסה : 2 בספטמבר 2010.

⁷¹ הרחבה בנושא ראו במסמך מרכז המחקר והמידע של הכנסת, איסורים על השתתפות בחרם ועל קריאה להטלת חרם על מדינות – סקירה משווה, כתבה ליאת בן-מאיר, 10 ביוני 2002, באתר האינטרנט של הכנסת, <http://www.knesset.gov.il/MMM/data/docs/m00405.rtf>, כניסה : 15 באוגוסט 2010.

⁷² The Belgian Anti Racism Act – Federal Act of 30 July 1981 criminalizing certain acts Inspired by Racism and Xenophobia.

⁷³ מדובר בעבירות שיש בהן כדי לפגוע ב"אינטרסים הבסיסיים" של המדינה. ראו : Le Code Penal § 411.

⁷⁴ Le Code Penal § 410-1: "The "fundamental interests of the Nation" in the sense of the present Title covers its independence, the integrity of its territory, its security, the republican form of its institutions, its means of defence and diplomacy, the safeguarding of its population in France and abroad, the balance of its natural surroundings and environment, and the essential elements of its scientific and economic potential and cultural heritage".

